

Asia: HE 2/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Asiantuntijalausunto Eduskunnan talousvaliokunnalle
Pohjois-Suomen maakuntien liitot
2.3.2026

Pohjois-Suomen maakunnan liitot kiittävät mahdollisuudesta lausua hankintalain muutosta koskevasta hallituksen esityksestä.

Sidosyksikön 10 prosentin omistusvaatimus aiheuttaa taloudellisia ja toiminnallisia vahinkoja pienille ja keskisuurille kunnille sekä kuntayhtymille

Sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskeva vaatimus heikentää julkisen sektorin kustannustehokkuutta ja aiheuttaa merkittäviä ja peruuttamattomia taloudellisia sekä toiminnallisia vahinkoja erityisesti harvaanasuttujen alueiden pienille kunnille ja kuntayhtymille. Toteutuessaan muutos vaikuttaisi laajasti kuntien palvelurakenteisiin ja edellyttäisi merkittäviä rakennejärjestelyjä muun muassa ateria- ja ICT-palveluissa sekä taloushallinnon ja kehitysyhtiöiden palveluissa.

Hallituksen esityksessä esitetyt tavoitteet tehokkuudesta ja kustannussäästöistä ovat sinänsä hyviä ja kannatettavia. Sidosyksikön omistukselle hallituksen esitykseen kirjattu mekaaninen 10 % vähimmäisomistusvaatimus johtaa kuitenkin päinvastaiseen lopputulokseen ja on siten sääntelykeinona virheellinen ja vahingollinen. Esitetty sääntely ei myöskään edistä hallitusohjelman tavoitetta sidosyksiköiden tarkoituksenmukaisesta hyödyntämisestä, ei lisää kilpailua eikä siirrä liikevaihtoa markkinoille. Lisäksi se heikentää julkisen sektorin kustannus-tehokkuutta ja aiheuttaa merkittäviä ja peruuttamattomia taloudellisia sekä toiminnallisia vahinkoja.

Kunnilla on erilaiset resurssit, tarpeet ja mahdollisuudet palveluiden tuottamiseen. Siksi myös sidosyksiköiden hyödyntämisessä palveluiden tuottamisessa on suurta vaihtelua. Etenkin pienet ja syrjäiset kunnat joutuvat muutoksen myötä vaikeaan tilanteeseen sekä osaajapulaa että heikon markkinatilanteen vuoksi. Erityisesti syrjäisemmällä seuduilla sidosyksiköt ovat tärkeitä osaamiskeskittymiä, joilla on merkittävä rooli alueen kehittämisessä. Sidosyksiköiden kautta tuotetut tai hankitut palvelut voivat olla pienille kunnille taloudellinen ja kestävä tapa järjestää palvelut yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Pienissä kunnissa osaaminen ja resurssit ovat rajalliset, joten esimerkiksi kriittisen ICT-



LAPIN LIITTO



POHJOIS-
POHJANMAA
COUNCIL OF OULU REGION

KAINUUN LIITTO



KESKI-POHJANMAAN LIITTO
HEILINKA OIRAKKOTENS PÖRÖNÖ

infrastruktuurin ja perustietotekniikan palveluiden toteuttaminen omana tuotantona, ei ole näillä alueilla realistista.

Pienten ja keskisuurten kuntien osalta tulisi lakiin kirjata poikkeukset

Esitetty lainsäädäntöuudistus on erityisen haitallinen pienille kunnille ja kuntayhtymille, joiden taloudelliset ja henkilöstöresurssit ovat pienet ja tulot rajalliset. Esitys on tästä syystä omiaan eriarvoistamaan kuntia ja alueita. Muutos johtaa helposti siihen, että nykyisistä omistajista suuret kunnat joko säilyvät jo riittävästi omistamassaan Inhouse-yhtiössä tai ottavat ko. tukipalvelutuotannon itselleen. Tilanne on ristiriitainen, koska eniten juuri pienet kunnat ja kuntayhtymät tarvitsevat Inhouse-yhtiöiden palveluja. Pienet kunnat kuitenkin joutuvat sääntelyn kiristämisen myötä pienomistajina sidosyksikköyhteistyön ulkopuolelle. Niillä ei ole osaamista tai resursseja kilpailuttaa ja järjestää tarvitsemiaan palveluita, eivätkä ne tarjoa ratkaisutoimittajille riittävän suuria liiketoimintamahdollisuuksia. Esimerkiksi ICT-palveluiden osalta pienen kunnan, kuntayhtymän tai useammankaan pienen kunnan yhteenliittymän muodostava kokonaisuus ei ole riittävän kiinnostava kokonaisuus markkinatoimijalle.

Pohjoiset maakuntien liitot toteavat, että lakiin tulisi kirjata poikkeukset, jotka huomioivat harvaanasuttujen alueiden ja pienten kuntien toimintaedellytysten ja elinvoiman säilymisen muutoksen jälkeenkin. Poikkeukset voisivat liittyä esimerkiksi väestöpohjaan, jossa harvaan asuttujen alueiden yhteistyössä sidosyksikön omistajilla tulisi olla mahdollisuus hankkia palveluita sidosyksiköltä alle 10 prosentin omistuksella, mikäli sidosyksikön toiminta-alueen väestöpohja on enintään 300 000–500 000 asukasta. Lisäksi pienten kuntien (alle 10 000 asukasta) osalta tulee mahdollistaa palveluiden hankinta sidosyksiköltä myös alle 10 prosentin omistuksella. Näkemys pienten kuntien huomioimisesta hankintalakiin kirjattavalla poikkeuksella on yhteneväinen myös Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV 9/2024) sidosyksikköjä koskevan selvityksen johtopäätelmien kanssa, sekä työryhmän mietinnössä esitettyjen eriävien mielipiteiden kanssa. Esitettyjen poikkeusten avulla varmistettaisiin myös perustuslain 121 §:n mukainen kunnan itsehallinnon toteutuminen kunnan tarvitsemien palveluiden järjestämisessä.

Markkinakartoitus edistää kilpailutuksen huolellista valmistelua

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Samanaikaisesti sääntelyllä pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.



LAPIN LIITTO



POHJOIS-
POHJANMAA
COUNCIL OF OULU REGION



KAINUUN LIITTO



KESKI-POHJANMAAN LIITTO
Keskitysalueen osittainen johto

Markkinakartoituksen käyttöä on hyvä lisätä, sillä se edistää hankinnan huolellista valmistelua. Markkinakartoituksen lisääminen on myös hankintalain hengen mukaista ja tukee hankintayksiköille hankintalaissa asetettua tavoitetta hankintatoimintansa järjestämisestä siten, että hankintoja voidaan toteuttaa mahdollisimman taloudellisesti, laadukkaasti ja suunnitelmallisesti. Pohjoiset maakunnan liitot kannattavat markkinakartoituksen tuomista pakolliseksi osaksi yli 10 miljoonan euron arvoisten hankintojen hankintamenettelyä hallituksen esityksen mukaisesti.

Koska hankinnat ja markkinatilanteet vaihtelevat, kunkin markkinakartoituksen toteutustapa on arvioitava tapauskohtaisesti. On edelleen hyvä, että lakiehdotus jättää markkinakartoituksen toteutustavan hankintayksikön harkittavaksi. Kannatamme kirjausta, jonka mukaan huolellisella markkinakartoituksella voisi vapautua uudelleenkilpailuttamisen velvoitteesta yhden tarjouksen tilanteessa. Pohjoisten maakuntien toimintaympäristö ja eri toimialojen markkinatilanteet huomioiden, realismia usein on, että huolellisenkin markkinakartoituksen jälkeen kilpailutuksen lopputulemana saadaan vain yksi tarjous.

Hankintalain perustuslain mukaisuus arvioitava perustuslakivaliokunnassa

Lakiehdotus vaikeuttaa ja jopa vaarantaa kuntien tehtävien asianmukaisen hoidon. Kunnan oikeus päättää palvelujensa järjestämisestä kuuluu perustuslain 121 §:n mukaiseen kunnalliseen itsehallintoon. Mikäli kunnan mahdollisuutta päättää toimintonsa järjestämisestä rajataan hallituksen esityksessä kuvatulla tavalla, edellyttäisi se tuekseen painavia perusteita. Lisäksi velvoite irtisanoa hankintayksikön ja sidosyksikön väliset sopimukset siirtymäajan puitteissa on ongelmallinen perustuslain 15 §:ssä turvatus omaisuuslainsuojan näkökulmasta.

Hallituksen esityksen perustuslainmukaisuuden arviointi on perustuslakivaliokunnan tehtävä. Esityksen suhdetta perustuslain 15 § ja 121 §:ään ei ole riittävästi arvioitu, joten hallituksen esitys tulisi saattaa perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

Jätehuoltoa ja jätevesihuoltoa koskevat poikkeukset tulee säätää samanaikaisesti hankintalain muutosten kanssa

Jätetoimialan ja jätevesihuollon rajaaminen 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimuksen ulkopuolelle on yleisen edun kannalta välttämätöntä. Tarkoituksena on säätää jätelain uudistuksen yhteydessä jätealan sidosyksiköitä koskevasta poikkeuksesta sekä jätevesihuollon sidosyksiköiden osalta säätämällä poikkeus vesihuoltolakiin hankintalain 15 §:ssä esitettyyn vähimmäisomistusvaatimukseen.



LAPIN LIITTO



POHJOIS-
POHJANMAA
GOLAND OF OULU REGION



KESKI-POHJANMAAN LIITTO
HOLLANDIA "BYSTRÖSTEN" POKUON

Jätehuoltoa ja jätevesihuoltoa koskevat rajaukset tulee kirjata lakiin selkeästi ja käsitellä samanaikaisesti hankintalain muutoksen kanssa. Mikäli lait säädettäisiin eri aikaan, on olemassa riski, ettei erityislainsäädäntöön suunnitellut poikkeukset toteudu tarkoitetulla tavalla. Tällöin jätehuollon osalta osa kunnista voisi jäädä kuntayhteistyön ulkopuolelle ilman tosiasiallista mahdollisuutta järjestää lakisääteisiä jätehuoltopalveluja jätelain edellyttämällä tavalla, mikä lisäisi epäasianmukaisen jätehuollon riskiä. Ehdotettu sääntely voi pahimmillaan vaarantaa jätehuoltopalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja tason eri puolilla maata. Kokonaisvaikutusten asianmukainen arviointi edellyttää, että eduskunnalla on samanaikaisesti käsiteltävänä selkeä ja yhtenäinen kuva sääntelykokonaisuudesta.

Lain siirtymäaika riittämätön

Hallituksen esityksessä esitetty siirtymäaika on täysin riittämätön uusien yhteistyörakenteiden muodostamiseen ja niihin liittyvien päätösten tekemiseen, olemassa olevien luikusten sopimusten purkamiseen, hankintaosaamisen hankintaan, palveluiden kilpailuttamiseen, palvelutuotannon järjestämiseen, uusien sopimusten solmimiseen, mahdolliseen omaisuuden siirtoon jne. Hallituksen esityksessä on tuotu mahdollisuus jatkaa yksittäistapauksessa sidosyksikön kanssa tehtyä sopimusta heinäkuuhun 2030 saakka. Tämä lieventää osin siirtymävaiheen haasteita, mutta hallittu ja vaiheittainen toimeenpano edellyttäisi yleistä vähintään viiden vuoden siirtymäaikaa.

Pohjoisten maakuntien arvio esityksestä

Pohjoiset maakunnan liitot katsovat, että esitys asettaa kunnat eriarvoiseen asemaan niiden koon ja sijainnin perusteella ja heikentää erityisesti pienten sekä harvaan asuttujen alueiden kuntien mahdollisuuksia järjestää tukipalvelunsa kustannustehokkaasti ja toimintavarmasti ilman sidosyksiköiden ratkaisuja.

Vaikutustenarviointi on kokonaisuutena puutteellinen, eikä esityksen suhdetta kunnalliseen itsehallintoon ole arvioitu riittävästi. Tämän vuoksi asian perustuslainmukaisuus tulee saattaa perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi. Sidosyksiköille esitetty 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus tulisi poistaa, koska sen vaikutukset ovat laaja-alaisia ja kohdistuvat epäsuhtaisesti pieniin kuntiin. Mikäli esitys tästä huolimatta halutaan viedä eteenpäin, lainsäädäntöön on sisällytettävä selkeät ja kattavat poikkeukset, joilla turvataan harvaan asuttujen alueiden ja pienten kuntien toimintaedellytykset sekä alueiden elinvoiman säilyminen.



LAPIN LIITTO



POHJOIS-
POHJANMAA
COUNCIL OF NORTH FINLAND

KAINUUN LIITTO



KESKI-POHJANMAAN LIITTO
Keskilähiön liitonjohtajien liiton

Pohjoisten maakunnan liittojen puolesta,



vs. maakuntajohtaja Hannu Takkula

Lapin liitto, Pohjois-Suomen maakunnan liittojen puheenjohtaja

Kainuun liitto

Keski- Pohjanmaan liitto

Lapin liitto

Pohjois-Pohjanmaan liitto



LAPIN LIITTO



POHJOIS-
POHJANMAA
COUNCIL OF OULU REGION



KESKI-POHJANMAAN LIITTO
MELLINEN OSTERÖTTEN FÖRUM

